

28 april 2019

GEBOD V: 'EERT UW VADER EN UW MOEDER'

Bijbellezingen: Genesis 9,18-27 en Spreuken 23,22-25

Eert uw vader en uw moeder. Dit gebod staat op een wel heel voorname plaats in de Tien Geboden. Het is het eerste gebod van de geboden die betrekking hebben op onze omgang met onze medemensen. Waarom heeft dit gebod zo'n voorname plaats ontvangen in Gods Wet?

Eerst maar eens dat woordje 'eren' bekijken... Wat betekent 'eert uw vader en uw moeder'?

'Eren' betekent 'van gewicht laten zijn'. In het Hebreeuws staat er letterlijk zoiets als 'zwaar laten zijn'. Je ouders moeten voor je van gewicht zijn.

Waarom moet je volgens het vijfde gebod je ouders belangrijk vinden, van gewicht vinden? Nu in de tijd van de Bijbel waren de ouderen volkomen afhankelijk van de zorg van hun kinderen. Als ouders oud geworden waren, konden zij niet zelf meer in hun levensbehoeften voorzien. Er was geen pensioen. Geen AOW. Er waren geen verzorgingstehuizen. Ouders woonden bij hun kinderen in en werden tot hun dood toe door hen verzorgd. Als de kinderen dat niet zouden doen, dan zouden zij ten dode opgeschreven zijn. In tijden van overvloed was het niet zo'n hele last om voor je ouders te zorgen, er was immers voldoende voor iedereen. Maar in tijden van schaarste was er een probleem. Je kinderen waren je kinderen en – heel economisch gezien – die had je voor later nodig, ze moesten later jou gaan verzorgen. Maar je ouders die bij je woonden... die konden niet bijdragen aan je bestaansbehoeften..., sterker nog: die deden een aanslag op je bestaansbehoeften. Dat klinkt heel grof natuurlijk om zo over je 'ouwelui' te spreken..., maar in een land waarin je volkomen afhankelijk bent van de opbrengsten van het land... waarin een misoogst honger betekende... stonden de zaken er wel zo voor. ... En daarom zegt God: eert uw vader en uw moeder. Laat ze *toch* gewichtig zijn. Economisch gezien brengen ze geen gewicht in de schaal. Ja, een contragewicht... Maar laat ze *toch* gewichtig zijn. Omdat uw dagen verlengd worden in het land dat de HEERE uw God, u geeft. 'Ik zal je dagen verlengen... Ik zal beloven voor je te zorgen', zegt God..., 'als jullie beloven om voor je ouders te zorgen'.

Bij het eren van je ouders gaat het dus voor een heel belangrijk gedeelte om het 'zorgen voor'. Verzorgen. Het gebod 'eert uw vader en uw moeder' werd namelijk niet tegen kleine kinderen gezegd, terwijl de andere geboden ('gij zult niet doodslaan' enz.) vooral voor de grote mensen golden. Nee, het is een gebod dat regelt dat men binnen het volk Israël oog had voor de ouders, die afhankelijk waren geworden van hun kinderen.

Deze verantwoordelijkheid van kinderen voor hun ouders geldt nu ook nog. Het is een lijn die je heel de Bijbel door ziet (zie: Spreuken 23:22 / 1 Timotheus 5:4), daarom moeten wij die lijn ook doortrekken naar 2019.

Alleen de verantwoordelijkheid die wij *nu* hebben met betrekking tot ons voorgeslacht, is *een andere verantwoordelijkheid* dan die men vroeger had ten opzichte van de ouders. Onze ouders zijn meestal niet meer financieel afhankelijk van ons. Ook wat betreft verzorging zijn ouders niet volkomen van hun kinderen afhankelijk. Er zijn zelfs bepaalde vormen van zorg die kinderen niet eens aan hun ouders *mogen* geven, omdat daar gekwalificeerd verpleegkundig personeel voor nodig is. Maar ouders van gewicht laten zijn – zoals dat Hebreeuwse woordje letterlijk vertaald kan worden - dat geldt nog altijd als onze opdracht. Dat gewicht hoeven wij in onze maatschappij dan niet in geld en goederen uit te drukken... maar dat gewicht van onze ouders behoren wij bijvoorbeeld

wel *in tijd* uit te drukken. Ouderen hebben misschien niet geld nodig, maar wel onze aandacht. Gezien worden. Dat zij het gevoel hebben dat zij ook meetellen... *van gewicht zijn*. Ik denk aan de discussie over voltooid leven: deze discussie is mede gevoed door het gevoel van ouderen dat zij niet meer mee tellen, niet meer 'gewicht in de schaal leggen'!

Ouderen eren, ouderen van gewicht laten zijn. Dat is de opdracht die wij ontvangen uit de hand van God. Aandacht voor ons voorgeslacht. Heel letterlijk: de ouders die wij hebben. Maar trek het gerust ook breder: de ouderen die wij als gemeente mogen hebben. In een gemeente van Christus is namelijk iedereen familie van elkaar. Die oudere vrouw in Spinoza of Bermensteijn is in het geloof gezien dus ook *uw moeder*. En die jongere vrouw in de gemeente is dus ook *uw dochter*. Aanvaard haar hulp. Zei Jezus het niet, toen Hij aan het kruis hing, tegen Maria: 'vrouw, zie uw zoon'... en tegen Johannes 'zoon, zie je moeder!' ... *Wat prachtig zou het zijn als ouderen zo jongere gemeenteleden als dochters en zonen zou verwelkomen en dat jongere gemeenteleden ouderen als hun vader of moeder zouden behandelen.*

Het is onze gezamenlijke taak om ons voorgeslacht bij te staan. In praktische zin bij te staan. Maar ook in geestelijke zin. Aandacht. Tijd. Maar ook gebed. Denk ook aan de ouderen zonder kinderen. Laten *wij* als hun kinderen zijn. ... En denk ook aan die kinderen zonder ouders, of van wie die relatie met de ouders zo gebroken is. Laten de ouderen hen iets van vaderlijke of moederlijke liefde proberen te geven.

Er zit nog een ander aspect aan dat 'eren van je vader en moeder'. Het gaat namelijk niet alleen om 'zorgen voor', 'zorgen voor de oudere generatie'. Het gaat ook om gehoorzaamheid en respect jegens de ouders. Bijvoorbeeld Spreuken 23,22: 'Luister naar je vader'. Ook in het Nieuwe Testament wordt er toe opgeroepen. Efeze 6, vers 2: 'kinderen, wees je ouders gehoorzaam in de Heere'.

Gehoorzaamheid. Respect. Je plaatsen onder. Misschien dat vanwege dit aspect van gehoorzaamheid het gebod om je ouders te eren direct volgt na de geboden om de Heere God te eren. Dat 'eren van je ouders' hoort bij het eren van God. In beide gevallen gaat het om respecteren, gehoorzamen, je plaatsen onder.

God en onze ouders worden in de Bijbel namelijk heel dicht op elkaar betrokken. Ze horen bij elkaar. God maakt Zich niet voor niets heel vaak bekend als een Vader... en soms wordt ook het beeld van een moeder door God gebruikt om iets over Zichzelf te vertellen. God laat ons iets zien van hoe ouders zijn bedoeld. ... Maar ook andersom: de ouders laten iets van de Heere God zien. Zoals de Heere God voor ons leven stond en ons leven vorm heeft gegeven, al voordat wij geboren werden..., zo gaan onze ouders aan ons leven vooraf en waren zij in gedachten al met ons leven bezig, voordat wij ter wereld kwamen. De ouders verwijzen ons naar God: als bron van ons leven. Van wie wij – zeker in de eerste maanden en jaren – totaal afhankelijk waren. De ouders die ons leven hebben vormgegeven en ons – als het goed is - geholpen hebben om te zijn wie wij nu zijn. Er kan gruwelijk veel misgegaan zijn hoor... ouders kunnen soms ook zo'n verkeerd beeld van God geven... maar ten diepste zijn zij voor ons een beeld van God. In hen is ons leven begonnen. Uit hen is ons leven ontvangen. Door hen is ons leven gevormd. En daardoor zijn wij onlosmakelijk met hen verbonden. (En dat zie je zelfs bij mensen die niet met hun ouders overweg kunnen: die gevoelens van loyaliteit, die bloedband, blijft vaak trekken, schuren, knagen soms.)

God en onze ouders worden in de Bijbel heel dicht op elkaar betrokken. Ze horen bij elkaar. Dat heeft wat te zeggen voor ons:

Wij leven ons leven als een leven dat wij ontvangen hebben. Ontvangen van God. Ontvangen van onze ouders. En dat maakt ons ten opzichte van hen bescheiden. Dankbaar. Wij grijpen het leven niet aan met beide handen, alsof het van onszelf is... iets wat wijzelf kunnen maken... wij *ontvangen* het leven uit handen van degenen die aan ons leven

voorafgaan ... met verwondering... in dankbaarheid... met eerbied en respect. .

Wij leven daarom ook niet los van alle verbanden... als god en heer van ons eigen leven... wij zijn aan het begin van ons leven in een verband geplaatst. Een biologische band. Een verband dat ten diepste nooit verbroken kan worden. ... Wij zijn aan het begin van ons leven in een verband geplaatst. En dat leert ons: wij zijn niet het begin. De oorsprong. Wij zijn *voorafgegaan*. En dat brengt ons tot nederigheid. Gehoorzaamheid. Geduld. Verdraagzaamheid.

Onze ouders als oorsprong verwijzen ons naar God de Bron van het leven. En daarom past hier respect. Eerbied. Ootmoed en nederigheid. Verwondering. Geduld. Liefde. Het leven is geen zelfgemaakt ontwerp. Het leven is een gave, ontvangen in de ouders, genade van God.

Eerbied en het 'zorgen voor'... daarover gaat het in het gebod om je vader en moeder te eren. *Zorgen voor*... omdat zij op een gegeven moment afhankelijk worden van onze tijd en aandacht, onze zorg en liefde. En *eerbied*, omdat zij – verwijzend naar God – aan het begin van ons leven staan en ons bestaan uit hen is voortgekomen.

Maar dat gebod 'eert uw vader en uw moeder' doet ook een appel op de ouders. Als kinderen wordt opgedragen om hun ouders van gewicht te laten zijn eerbied aan hen te tonen... *dan is het ook een opdracht voor de ouders om zichzelf eerbiedwaardig te tonen*. Ouders hoeven geen respect bij hun kinderen te verdienen, maar ouders moeten wel beseffen wat het betekent om ouder te *mogen* zijn. Het is een geweldig voorrecht. Maar ook een geweldige opdracht.

In het boek Spreuken wordt dikwijls opgeroepen tot gehoorzaamheid en luisteren naar je ouders en dat komt misschien wel heel streng of ouderwets over. Maar wat hebben die vader en moeder in het boek Spreuken geweldig veel te zeggen aan hun kinderen! Wat een wijsheid komt er uit hen voort! Wat een levenslessen horen wij in het boek Spreuken! Wat een geloofsvoorbeeld ook. ... *De wijsheid die kinderen nodig hebben leren zij niet allemaal op school... ook niet in de kerk... ook niet van internet... maar van thuis*. Wijsheid, vermaning en inzicht, zoals vers 23 uit onze Spreukenlezing het samenvat. De vrede des Heeren (= het ontzag voor God) als het begin van de wetenschap, zoals Spreuken 1 zegt.

Ouders hoeven niet geleerd te zijn en een universitaire titel te hebben. Nee, het gaat om andere wijsheid. Veel diepere wijsheid. Levenswijsheid. Of nog iets beter geformuleerd: geestelijke wijsheid: wat geef ik mijn kinderen mee? Wat krijgen zij mee, van die vader en die moeder die aan het begin van hun leven staan? Wat voor voorbeeld? Wat krijgen ze mee van ons karakter? Of 'is pa nu eenmaal zo'? Wat leren zij van hoe wij met anderen omgaan? Hoe wij zelf met onze ouders omgaan? En hoe wij met de kwetsbaren, de vreemdelingen, de buitenstaanders omgaan? Hoe wij over anderen spreken? ... Wat leren zij van mij hoe ik met teleurstellingen omga? En met mijn gebreken en fouten?... Hoe ik mijzelf uit? ... Hoe ik tegen de wereld aankijk? ... Hoe mijn relatie met God is? ...

Vader en moeder zijn is een ambt, zo wordt wel eens gezegd. Een ambt, waarvoor velen van ons ook een belofte hebben afgelegd met de doop. Een ambt, waartoe heel gewone mensen worden geroepen, dus net zoals bij het ambt van kerkelijke ambtsdragers. Je hoeft niet in je ambt te presteren... uit te blinken... maar neem alsjeblief je ambt als vader of als moeder serieus. Met alle zelfverloochening, inspanning, teleurstellingen enzovoort die erbij horen. Dit ambt is veel belangrijker dan welk werk of welke verantwoordelijkheid dan ook buitenshuis. God noemt uw ambt zelfs in de Tien Geboden, als een eerbiedwaardig iets: *eert uw vader en uw moeder*.

Ouders moeten zichzelf de vraag voortdurend stellen of zij eerbiedwaardig zijn. Maar de eerbiedwaardigheid van de ouders mag geen *voorwaarde* zijn voor kinderen om hun ouders al dan niet van gewicht te laten zijn. Dat leer ik van

Sem en Jafet in hoe zij met hun vader Noach omgaan (Genesis 9). De gelovige Noach, de enige die oprecht was in de tijd voor de zondvloed, zien wij vlak na de zondvloed in zijn nakie zijn roes uitslapen in een tent, nadat hij teveel gedronken had. Wat is er allemaal gebeurd? We weten het niet. Maar Sem en Jafet hoeven het ook niet te weten. Terwijl Cham er met hen over wil praten... misschien ook wel hierover grapjes wil maken, maar dat staat er niet... terwijl Cham het komt vertellen en zo de schande van zijn vader bekend maakt, gaan zij stilzwijgend naar hun vader toe en bedekken zijn naaktheid. Uit respect voor vader..., want die naakte dronkaard is en blijft hun vader. Prachtig hè?

Ouders zijn verre van volmaakt. Dat is helaas altijd al zo geweest. Kijk maar naar Noach. Maar *toch* die eerbied en dat respect. ... Laat je als gelovige, als christen dus niet door je emoties leiden in je omgang met je ouders. Boosheid. Irritatie. Frustratie. Of wat dan ook. Maar laat *het geloof* spreken in je houding ten opzichte van je ouders. Zie hen aan met ogen van het geloof. Op de manier van Sem en Jafet.

Dat vraagt wel een bepaalde mate van volwassenheid en rijpheid, om dat te kunnen. Het vraagt een bepaalde mate van volwassenheid, groei, geloof en eigenwaarde om zo naar je ouders te kunnen kijken. Om soms de onhebbelijkheden van je ouders te accepteren. Om soms jezelf ook voor hen weg te cijferen. Dat kan niet altijd. En daar wil ik een streep onder zetten: niet altijd kan je op deze manier gehoor geven aan het gebod om je ouders te respecteren. Wanneer er sprake is geweest van misbruik in je jeugd... wanneer je als sloofje bent gebruikt... wanneer je bent verwaarloosd..., geen eigenwaarde hebt ontvangen... dan kan je haast niet uit vrije wil ervoor kiezen om je ouders te eren. Want dan voelt dat gebod om je ouders te eren als opgedrongen..., zoals je altijd door je vader of moeder dingen werden opgedrongen. Maar zo is het gebod niet bedoeld. Het is niet bedoeld om kinderen klein te houden, onder de duim te houden..., het gebod is bedoeld om uit vrije wil te kunnen beantwoorden. Maar dan moet je dus wel die vrijheid hebben... En die vrijheid heb je meestal niet, wanneer er sprake is van misbruik, of ernstig claimgedrag. Dan zijn er grenzen overgegaan, die juist je eigenheid, je eigenwaarde hadden moeten bewaken. Als je dergelijke dingen hebt meegemaakt, zal er eerst een hele weg... geen onmogelijke weg... maar wel een heel lange weg... moeten worden gegaan voordat er sprake kan zijn van herstel, verzoening, vergeving... en dit gebod als nieuw kan worden gehoord en opgevolgd.

Zonder gevoel van eigenwaarde, zonder een bepaalde mate van volwassenheid, zonder een gerijpt geloof wordt dit gebod om je ouders te eren tot een tang die je helemaal klemzet..., maar het gebod is niet bedoeld als een tang, een klem..., maar als een van de goede geboden van God om het leven met elkaar te zegenen.

Ik heb nu heel veel aspecten belicht van het gebod 'eert uw vader en uw moeder'. Heel kort samengevat:

Het is Gods verlangen dat wij zorg en aandacht hebben voor de generatie of generaties boven ons. Dat wij hen van-gewicht-laten-zijn, ongeacht het gewicht dat zij wel of niet in de schaal leggen.

Het is Gods verlangen dat de oudere generatie tot een zegen zal zijn voor de jongere generaties en iets van haar geestelijke wijsheid, levenswijsheid en geloofservaring met hen zal delen.

Zo heeft God een samenleving op het oog, waarin wij aan elkaar zijn gegeven, om elkaar te dienen en elkaar tot zegen te zijn.